

ATATÜRK DÖNEMİNDE MUĞLA MADENLERİNİN İMTİYAZ, DEVİR VE FERAĞ MUAMELELERİ

Mehmet TEMEL*

Özet

Muğla bölgesinde Osmanlı döneminden itibaren işletilmekte olan krom, zımpara, manganez, simli kurşun, bakır, demir, kalay, kurşun gibi madenlerin imtiyaz, devir ve ferağ işlemleri Atatürk döneminde de devam etmiştir. Ancak, ulusal çıkarlara uygun davranmayan, yasal süresi içinde yönetici atamayan, imtiyaz sahibinin resmi ikametgâhını bildirmeyen ve üretime başlamayan işletmelerin imtiyazları iptal edilmiştir. Madenler, Amerikan, İngiliz, Alman ve İtalyan uyruklu kişi ve şirketlerin yanı sıra sayıları az da olsa Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları tarafından işletilmiştir. Osmanlı madenciliğinde olduğu gibi işletme hakkının yüksek fiyatlardan ikinci, üçüncü kişilere satılarak devri uygulaması da sıklıkla görülmüştür. Alınmakta olan vergilere ilave olarak Fethiye, Köyceğiz, Gökova ve Güllük iskelelerine yakın maden işletmelerinden üretim üzerinden %10'luk ek vergi alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Atatürk Dönemi, Muğla, Maden, Maden İşletme İmtiyazı, Maden Nizamnamesi.

ROYALTY, TAKE-OVER AND CONVEYANCE OPERATIONS OF MINES IN MUĞLA IN ATATÜRK ERA

Abstract

In Muğla region, royalty, take-over and conveyance operations of the chrome, emery, silvery lead, manganese, copper, iron, tin and lead mines operated by Ottoman state continued during Atatürk era. However, royalties of the mine organizations not functioning in line with national interests, not appointing a director within a legal period, not notifying their registered address and not starting production were abolished. The mines were operated mostly by foreign nationalities, such as American, English, German and Italian and there were few organizations operated by people with Turkish nationality. As in Ottoman era, operation royalties were sold to second or third parties at high prices during this period. In addition to taxes normally taken, 10% additional tax over production was imposed to mines operated near Fethiye, Köyceğiz, Gökova and Güllük ports.

Key Words

Atatürk Era, Muğla, Mine, Mine Operation Royalty, Mine Regulations.

* Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, mtemel@mu.edu.tr.

1. Giriş

Osmanlı ve Atatürk Döneminde İzlenen Madencilik Politikası

Ulaşımın, savunmaya, sağlıktan, ekonomiye pek çok alanda insanoğlunun günlük yaşamının kolaylaşmasında ve yaşam kalitesinin yükselmesinde önemli katkısı olan madenler, insanlık tarihi boyunca önemini korumuş, bilim ve teknolojiye paralel olarak kullanım alanı, arama, araştırma teknik ve faaliyetleri her geçen gün artmış ve artmaya devam etmektedir.

Çeşit ve rezervleri coğrafyalara göre değişiklik göstermekle birlikte ülkemizde genellikle amiyant, bakır, krom, boksit, bor, kükürt, zımpara taşı, tuz, kurşun, çinko, manganez, maden kömürü, demir, cıva ve mermer madenleri yoğun olarak çıkarılıp işletilmekte veya ihraç edilmektedir.

Ekonomik ve stratejik bakımdan da çok değerli olan madenlerin çıkarılıp işletilmesi ve ihraç edilmesinde uyulacak kurallara ilişkin devletler tarafından yasa ve nizamnameler çıkarılmış, madencilikle ilgili tüm faaliyetler denetim ve kontrol altında tutulmuştur.

Araştırma konumuzu oluşturan erken cumhuriyet dönemi Muğla madenciliğinin imtiyaz, devir ve ferağ muameleleri de ilk yıllarda Osmanlı madencilik politikasının teamül ve geleneğini devraldığından Osmanlı maden hukuku, idaresi ve işletmesine ilişkin kısa bilgi vermek gerekecektir.

Osmanlı Devleti'nde madenler Tanzimat öncesinde iltizam, emanet ve malikâne usulüyle Hazine-i Amire ve Darphane idaresinde kanunnamelerle, Tanzimat'tan sonra da Maliye, Ticaret ve Nâfia, Orman ve Maâdin Nezaretlerinin yönetim ve denetiminde 19 Mayıs 1861 tarihinde çıkarılan ve 1868, 1869, 1873, 1887 ve 1906 yıllarında değişikliğe uğrayan Maden Nizamnamesinin hükümleriyle işletilmiştir¹.

Madencilik sektörü, özellikle son dönem Osmanlı ekonomisinde önemli bir paya sahip olmamakla birlikte, madencilik tekniğinin Avrupa düzeyinde

---

¹ Osmanlı Devleti'ndeki maden işletmeciliğinin hukuki statüsü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülmecit Mutaf, "Tanzimat Döneminde Osmanlı Maden İşletmeciliği Prosedürü", *History Studies*, Volume 2/2, 2010, s.294-302; Özkan Keskin, "Osmanlı Devleti'nde Maden Hukukunun Tekâmülü (1861-1906)", *OTAM*, Sayı, 29, (Bahar 2011), s.127-143; Fahrettin Tızlak, "Osmanlı Devleti'nde Madencilik", *Osmanlı*, C.3, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.313-317; Ahmet Kartalkanat, "Osmanlıda Madencilikle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Madencilik Politikası", *Jeoloji Mühendisliği*, Sayı, 36, (Mayıs 1990), s.66-70.

gelişmemiş olması, ilkel tekniklerle işleme sırasında hammadde kaybının yüksek miktara ulaşması² nedeniyle yabancı sermaye ve teknolojisinden yararlanılmak amacıyla işletme imtiyazları uzun dönemli olmak üzere yabancılara verilmiştir³. Yabancı sermayenin 1913 yılı itibarıyla 123 milyon kuruşa ulaşan madencilik sektöründeki yatırım değeri⁴, cumhuriyetin ilk yıllarında da artarak devam etmiş, 1920-1930 yılları arasında yabancı sermaye katılımlı anonim ortaklıkların sermayesinin toplamı

89.330.000 TL'ye ulaşmasına rağmen, yerli sermaye tarafından kurulan anonim şirketlerin toplam sermayesi 5.425.000 TL de kalmıştır⁵.

Maden işletebilme koşullarına sahip olduğu anlaşılan kişi veya şirketlere en fazla 99 yıllık verilen imtiyazlar⁶ son dönemde genellikle 60 yıllığına verilmiş, ruhsatname alımından itibaren de önemli vergi yükümlülükleri ve hukuki sorumluluklar getirilmiştir. İmtiyaz sahibine, bir kereye mahsus 100 lira ferman harcı ve bunun %6'sı oranında teçhizat-ı askeriye tertibi, her bir parça arazi için yıllık 10 kuruş resm, ihracattan %10 resm-i nisbi ve bunun %6'sı oranında da teçhizat-ı askeriye tertibini defaten ve tamamen ödeme yükümlülüğü getirilmiştir⁷. Ruhsatname alımından önce Harbiye Nezareti'nden imtiyaz verilecek bölgede maden işletmenin askeri açıdan mahzurlu olup olmadığı öğrenilecek, ileride yol veya askeri inşaat nedeniyle maden üretiminden vazgeçilecek veya üretim ertelenecek olursa zarar ve ziyan talebinde bulunulamayacaktır⁸.

² İlkel tekniklerle yapılan madencilikte hammadde kaybı gümüşte %31'e, bakırda %40'a, kurşunda %12'lere ulaşabilmektedir. Tızlak, *agm*, s.314.

³ Turgut İleri, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye'de Madencilik Genel Durumu ve Atatürk'ün Madencilikle İlgili Düşünceleri", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C.19, No.1, (Ocak 2011), s.289.

⁴ Erdinç Tokgöz, *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914-2004)*, Ankara, 2004, s.11.

⁵ Ahmet Kartalkanat, "Cumhuriyet Döneminde Madencilikimizin Gelişimi ve Türkiye Madencilik Politikası", *Jeoloji Mühendisliği*, Sayı, 38, (Mayıs 1991), s.52; Osmanlı son dönemi maden üretimindeki yabancı sermaye payları için bkz. Gündüz Ökçün, "XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Maden Üretiminde Türk, Azınlık ve Yabancı Payları", *Abadan'a Armağan*, Ankara, 1969, s. 803-892.

⁶ Mutaf, *agm*, s.300.

⁷ BCA, (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 30.18.1.1/13.15.5.

⁸ BCA, 30.18.1.1/13.15.5; Mutaf, *agm*, s.299-300. Maden işletme imtiyazı verilecek bölgede maden işletmenin askeri açıdan mahzurlu olup olmadığının sorulması uygulaması Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Türk vatandaşı İzzet Pertev Karminatı Efendi'nin Milas'ın bazı köylerinde maden araştırma talebi, Genel Kurmay Başkanlığı'nın olumsuz görüş bildirmesi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından 27 Temmuz 1931 tarihinde reddedilmiştir. BCA, 30.18.01.02/22.54.6.

4•TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cumhuriyetin ilanına kadar uygulanmaya devam eden maden nizamnamesinin, yeni dönemle birlikte değişikliklere uğramaya başladığı görülmektedir. Devir ve ferağ işlemlerinde Bakanlar Kurulunun onayından önce Ticaret Vekâleti'yle Maden Müdüriyet-i Umumiyyesi'nin olumlu görüş bildirmesi gerektiği kararının ardından⁹ 12 Nisan 1925 tarihinde çıkarılan 608 sayılı kanunla terk edilmiş, ihaleleri feshedilmiş veya yeni keşfedilmiş kayıtlı madenlerin işletmesine talip olacak şirketlerin sermayesinin %51'inin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşına ait olması şartı getirilmiştir.

Bu kararla dönemin millileştirme anlayışına uygun olarak madencilğin yabancı sermayeye kapatılması amaçlanmış ise de bu hükmün uygulamada bir faydası olmadığı ve bilakis yabancı sermayeli şirketlerin teşekkülünü güçleştirdiği gerekçesiyle yasa 26 Mayıs 1929 tarihinde yeniden değiştirilerek %51 şartı kaldırılmış ve yerine *“mekşûf veya metrûk madenlerden olup ta devletçe mukayyet olanlarla ihaleleri münfesihi bulunan madenler hükümetçe ya doğrudan doğruya idare veyahut temettuat-ı safiyeye hükümetin iştiraki şartıyla Türk şirketlerine ihale olunur”* hükmü getirilmiştir¹⁰.

1935 yılında kabul edilen 2818 sayılı kanunla, nizamnamenin 6. ve 59. maddelerinde de değişiklikler yapılarak işletme sürecinde yerine getirilecek yükümlülüklerle ilişkin hükümler getirilmiştir. Yeni düzenlemeyle madenin teslim tarihinden itibaren bir buçuk yıl içinde madenlerin işletilmesi için oluşturulacak tesislerin kurulması, yapılacak hazırlıklar, tesislerle, yapılacak diğer işlerin bitiş zamanı, mâl olacağı tahmini değer, tesisat işleri tamamlandıktan sonra istihdam edilecek günlük ortalama işçi sayısı, çıkarılacak ve taşınacak maden cevherlerinin miktarından ibaret olan normal işletme esaslarının asgari sınırları, çıkarılacak maden cevherlerinin göreceği işlemler, İktisat Vekâletine, tesisat ve işletme hakkında 2 nüsha fen raporu, tesisatın genel vaziyetini gösteren 2 nüsha harita, hazırlık çalışmalarıyla ilgili 2 nüsha plan, izdüşümleri ve maden yatağının şeklini izah eden jeolojik kroki ve kesitlerinin verilmesi öngörülmektedir. Aynı kanunun 4. maddesinin ikinci fıkrası, üretime başlamış olan madenler için sadece bir fen raporu vermeyi yükümlü kılmıştır. Nizamnamenin aynı kanunla değiştirilen 6. maddesi de süresi içinde tesisat ve işletme fen raporunun istenilen vasıf ve şartlara uygun olarak verilmemesi, tesisat ve hazırlık işlemlerine başlanmaması veya bitirilmemesi veya normal işletmeye geçilmemesi hallerinde ihalenin feshedileceğini öngörmektedir¹¹.

⁹ BCA, 30.18.01.01/12.66.44.

¹⁰ <http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d03/c012/tbmm03012071ss0197.pdf>.

¹¹ BCA, 30.10/176.214.11, Lef.9.

Madencilikle ilgili yasal düzenlemelerin cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yoğunlaşmaya başlaması, başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere birçok devlet adamının konuya önem verdiğini göstermektedir. 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir’de yapılan İktisat Kongresi’nde ülkenin ham madde kaynaklarının işletilmesinin önemine değinilerek “Ülkemizin kalkınmasını sağlamak için, önce ekonomik yönden kalkınmanın sağlanması, yeraltı ve yerüstü doğal kaynaklarımızı kendimizin işleyerek, milletimizi çağdaş medeniyetin sahip olduğu düzeye eriştirilmesi” ilkesiyle Cumhuriyet dönemi maden politikasının esasları ve hedefleri belirlenmiştir¹².

Madencilığın desteklenip geliştirilmesi amacıyla gerektiğinde vergi indirimi uygulanmış, yasa ve nizamla uygun davranmayan işletmelerin ruhsatları iptal edilmiş, bazılarında da cezai işlem uygulanmıştır. Örneğin Muğla’da maden işletme imtiyazı aldığı halde yasal süresi içinde sorumlu müdür atamadıkları ve ruhsat sahipleri resmi ikametgâh göstermedikleri gerekçesiyle birçok maden işletmesinin imtiyazı Maden Nizamnamesi’nin 61. maddesinin h fıkrası gereğince 31 Ocak 1926 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla iptal edilmiştir¹³. Aydın, Nazilli ve Menteşe illerindeki zımpara madenlerinden alınan verginin yüksek oluşunun Yunanistan madenleriyle Amerika ve Almanya’nın suni zımpara madenlerinin yoğun rekabetine yol açması üzerine Bakanlar Kurulu, aynı yılın 24 Ekim’inde rekabetin kaldırılması, üretim ve satış miktarının artırılması amacıyla zımpara maden mültezimlerinin sözleşmelerine 2 yıl süreyle alınacak verginin oranının en düşük düzeye indirildiğine ilişkin bir maddenin konulmasını kararlaştırmıştır¹⁴. Verginin asgariye indirilmesi kararı 17 Kasım 1926 tarihinde yine Bakanlar Kurulu kararıyla ülke genelindeki tüm zımpara madenlerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir¹⁵.

Atatürk dönemi hükümetlerinin madencilik konusunda yaptığı çalışmalar arasında petrol, altın arama ve işletme idarelerinin, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü’nün, Etibank’ın, Keçiözümlü Kükürt İşletmesi’nin, Antrasit Fabrikasının, Karabük Demir Çelik ve Divriği Demir Madeni İşletmesinin kurulması da bulunmaktadır¹⁶. Yasal mevzuatın güncelleştirilerek yatırımcılara teşvik uygulanması ve madencilikle ilgili araştırma merkezleri ve işletmelerin açılmasının ardından ülke genelinde maden arama ve araştırma çalışmaları

¹² İleri, *agm*, s.289.

¹³ BCA, 30.18.01/17.89.13.

¹⁴ BCA, 30.18.01/21.66.7.

¹⁵ BCA, 30.18.01/21.70.10.

¹⁶ İleri, *agm*, s.291-292.

hızlanmış, üretimde yeniden artışa geçilmiştir. Birinci 5 Yıllık Sanayi Planında madencilğin toplam yatırımlar içindeki payı % 26.9 oranında iken, 1936 yılında hazırlanan İkinci Beş Yıllık Sanayi Planında madencilğe öngörülen yatırım toplamı % 40'a ulaşmıştır¹⁷. Maden arama çalışmalarının yoğun olarak yürütüldüğü bölgelerden biri de maden çeşitliliği bakımından zengin olan Muğla vilayetidir. Bu çalışmada Atatürk döneminde Muğla'daki madenlerin imtiyaz, devir ve ferağ işlemleri ele alınacaktır.

Muğla Bölgesindeki Madenler

Maden kaynakları bakımından zengin arazilere sahip olan Muğla vilayetinde Osmanlı'dan Cumhuriyete işletilen madenlerin başında rezerv bakımından da zengin olan zımpara, krom, manganez, simli kurşun geliyordu. Zımpara madeni yoğun olarak Muğla merkez ilçe ile Milas bölgesinde, krom ve magnezyum Fethiye, Marmaris ve Köyceğiz ilçelerinde, simli kurşun Bodrum Karakaya Köyü ve Milas ilçesinin bazı köylerinde çıkarılıyordu. Fethiye İlçesinin Gürmedere Köyü civarında da grafit madeni işletilmiştir. Bu madenlerin yanı sıra Milas Sakarkaya'da demir, Muğla merkez ilçeye bağlı Bayır ve Şeref köylerinde cıva, altın, gümüş, kurşun, bakır, demir, kalay, alüminyum, antimon da az miktarda üretilmiştir¹⁸.

Milas ilçesiyle Muğla merkez ilçesi ve civarındaki işletmelerden elde edilen madenler Aydın şimendiferi, Güllük ve Gökova iskeleleri vasıtasıyla, Fethiye ve Köyceğiz bölgelerinden üretilen madenler de Fethiye iskelesinden Avrupa ülkeleriyle Amerika Birleşik Devletleri'ne ihraç edilmiştir¹⁹.

Madenlerin İmtiyaz, Devir ve Ferağ Muameleleri

Muğla ve civarında işletilen madenlerin büyük çoğunluğunun imtiyaz ruhsatları Osmanlı son döneminde 60 yıllığına verilmiş olduğundan madencilik mevzuatına uygun davranan işletmelerin müktesebatı cumhuriyet döneminde devam etmiş, ancak, ulusal çıkarlara aykırı davranan, yükümlülüklerini yerine

¹⁷ Kartalkanat, *agm*, s.53.

¹⁸ Muğla Sıhhiye Müdürü Doktor Esad, *Türkiye'nin Sıhhi-İçtimai Coğrafyası Muğla (Menteşe) Sancağı*, Hazırlayanlar: Bayram Akça ve Erdoğan Keleş, Muğla, 2012, s.30-31; *Menteşe (Muğla) Sancağı'nın Zirai ve Coğrafi Durumu (1915 Yılına Ait Liva Ziraat Memuru Ali Rıza Bey'in Raporu)*, Hazırlayan: Bayram Akça, Muğla, 2010, s. 27-28; Arzu Baykara, "XIX. Yüzyılda Fethiye Kazasındaki Krom Madenleri ve İşletme İmtiyazları", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXV, Sayı, 1, (Temmuz-2010), s.80-81. Köyceğiz ve köylerinde çıkarılan krom madeniyle ilgili bilgiler için bkz. Arzu Baykara, "Chromium Mines in Köyceğiz And Mine Operation Grants In 19 th And 20th Centuries", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Aralık 2011), Sayı, 31, s.69-83.

¹⁹ *Türkiye'nin Sıhhi-İçtimai Coğrafyası...*, s.30-31.

getirmeyen ve usulsüzlükleri tespit edilen işletmelerin ruhsatnameleri iptal edilmiştir. Uzun vadeli imtiyazlara rağmen Osmanlı döneminden devralınan işletmelerin sıklıkla el değiştirmesi geleneği²⁰ cumhuriyetin ilk yıllarında da devam etmiş, maden sahipleri imtiyazını aldıkları madenler için yatırım yaparak ve sermaye artırımına giderek büyümek yerine kârlı fiyatlarla madenlerini devretme yoluna gitmişlerdir. Bu da ülkemizdeki madencilik gelişimini olumsuz etkilemiş, devlet her ne kadar her imtiyaz, devir ve ferağ muamelesi için harç ve vergi almış ise de bu uygulama madencilik modernizasyonuna umulan düzeyde katkı sağlamamıştır. İmtiyaz, devir ve ferağ muameleleri yapılan işletmeler bölgelere göre şunlardır:

Bodrum Kazası

Madenin Cinsi	Madenin Yeri	İşletme İmtiyazı Tarihi	İşletme İmtiyazı Verilen Kişi ve Kuruluşlar	Madenle İlgili Açıklamalar
Simli kurşun	Peksimet Köyü	13 Ekim 1910 tarihli ferman	Kalimnoslu Mihail Manikli	İşletme imtiyazını 99 yıllığına almasına rağmen ²¹ 12 yıl süreyle madeni işletmemesi, maden Nizamnamesinin 80. ve 61. maddelerine uygun davranmaması, genel seferberlik sırasında düşman işgali altında bulunan Kalimnos'a firar edip dönmemesi nedeniyle imtiyazı Bakanlar Kurulu'nun 27 Temmuz 1922 tarihli kararıyla feshedilmiştir ²² .

²⁰ İmparatorluk döneminde madencilik gerçek bir işletmecilik olarak değil kazanılmış maden haklarının alışverişine dayanan ticaret şeklinde yürütülüyordu. Maden işletme hakkını elde eden kişi bu hakkını daha yüksek bir fiyatla başkasına devrediyor, devralan kişi de uygun bir zamanda karlı gördüğü fiyattan 3. kişiye satıyordu. Karlı bir ticaret halini aldığı için ülke genelinde yaygın hale gelen bu uygulama üzerine devlet de araştırma, imtiyaz, keşif ve terk edilmiş madenlerin yeniden ihalesi gibi işlemler adı altında harç, resm ve hisse almıştır. Vedat Eldem, *Harç ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994, s.176.

²¹ BOA, MV, (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Meclis-i Vükelâ Mazbataları*), Def.227, no.236.

²² BCA, 30.18.01.01/5.22.3.

Fethiye Kazası

Madenin Cinsi	Madenin Yeri	İşletme İmtiyazı Tarihi	İşletme İmtiyazı Verilen Kişi ve Kuruluşlar	Madenle İlgili Açıklamalar
Krom	Göcek	27 Ağustos 1921	Silistrelî Mehmet Vasıf Efendi	13 Nisan 1924 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla ruhsatname hukukunun yarısı Fethiye’de ikamet eden İbrahim Efendi Zade Salih Zeki Bey’e devredilmiştir ²³ .
Krom	İnlice Köyü Karakum mevkii	27 Ağustos 1921	Silistrelî Mehmet Vasıf Efendi	13 Mayıs 1924 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla ruhsatname hukukunun yarısı Fethiye’de ikamet eden İbrahim Efendi Zade Salih Zeki Bey’e devredilmiştir ²⁴ .
Krom	İnlice Köyü Basıralık mevkii	27 Ağustos 1921	Silistrelî Mehmet Vasıf Efendi	13 Mayıs 1924 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla ruhsatname hukukunun yarısı Fethiye’de ikamet eden İbrahim Efendi Zade Salih Zeki Bey’e devredilmiştir ²⁵ .

---

²³ BCA, 30.18.01.01/9.14.7.

²⁴ BCA, 30.18.01.01/9.17.8.

²⁵ BCA, 30.18.01.01/9.17.9.

Krom	Çenger Köyü Demirkazık mevkii	3 Temmuz 1922 22 Ağustos 1924 12 Mayıs 1925	İngiliz Uyruklu Çaton Vitol. Amerika uyruklu Arnest Manifiko Oğlu Thomas. Amerika uyruklu Mösyo Rofoz Dulet Leyen Veled-i John Leyen.	3 Haziran 1924 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla imtiyaz yok sayılmıştır ²⁶ . Aynı madenin işletme imtiyazı 22 Ağustos 1924 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla Amerika uyruklu Arnest Manifiko Oğlu Thomas'a verilmiş ²⁷ , 12 Mayıs 1925 tarihinde de Amerika uyruklu Mösyo Rofoz Dulet Leyen Veled-i John Leyen'e devredilmiştir ²⁸ .
Krom	İnlice Köyü Basıralık mevkii	25 Kasım 1925	%50'lik hisselerle Silistreli Mehmet Vasıf Efendi ve Salih Zeki Bey ²⁹	
Krom	Göcek Köyü Kurt Gediği mevkii	23 Kasım 1925	%50'lik hisselerle Silistreli Mehmet Vasıf Efendi ve Salih Zeki Bey ³⁰	
Kara krom	İnlice Köyü Karakum mevkii	23 Ocak 1926	Silistreli Mehmet Vasıf Efendi ve Salih Zeki Bey ³¹	
Kara krom	Boynuz Köyü	23 Ocak 1926	Ahmet Kemal Efendi	Maden, 3 Mayıs 1922 tarihli ruhsatname gereğince yapılan araştırma sonucu ortaya çıkarılmıştır ³² .
Krom	Boynuz	29 Mart 1917	Rodoslu Hacı	2/3 hissesi Rodoslu Hacı

²⁶ BCA, 30.18.01.01/9.21.20.

²⁷ BCA, 30.18.01.01/10.31.4.

²⁸ BCA, 30.18.01.01/13.15.6.

²⁹ BCA, 30.18.01.01/16.76.2.

³⁰ BCA, 30.18.01.01/16.76.4.

³¹ BCA, 30.18.01.01/17.86.13.

³² BCA, 30.18.01.01/17.86.10.

10•TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

	Köyü	tarhli fermanla	Mehmet ve Molla Mustafa Efendi	Mehmed Efendi ve 1/3 hissesi de Molla Mustafa Efendi'ye ihale olunan madenin ³³ işletme imtiyazı, madene yasal süresi içinde sorumlu müdür atanmaması nedeniyle Maden Nizamnamesinin 61. Maddesinin h fıkrası gereğince feshedilmiştir. Ancak imtiyaz sahiplerinin varislerinin, fesih kararının mültezimler için tanınan 3 aylık itiraz süresinin dolmadan alındığını, sorumlu müdürün atanmamasının imtiyaz sahiplerinin hastalık, vefat ve askerlik gibi mazeretlerden kaynaklandığını, varislerden Nazmi Efendi'nin sorumlu müdür olarak atandığını belirten itirazları üzerine Bakanlar Kurulu'nun 21 Temmuz 1926 tarihli kararıyla işletme hakları iade edilmiştir ³⁴ .
Krom	İnlice Köyü Karakum mevkii			Madenin, Silistreli Mehmet Vasıf Efendi veresesi üzerinde bulunan 100 hisse üzerinden 50

³³ BOA, MV, Def.247, no.14; BOA, İ.DÜİT, (İrade Dosya Usulü) Dos.24, no.17.

³⁴ BCA, 30.18.01.01/20.32.12.

				hisselik kısmı 5 Eylül 1926 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla diğer ortaklardan Salih Zeki Bey'e devredilmiştir ³⁵ .
Krom	İnlice Köyü Basıralık mevkii			Madenin, Silistrelî Mehmet Vasıf Efendi veresesi üzerinde bulunan 100 hisse üzerinden 50 hisselik imtiyaz hakkı 5 Eylül 1926 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla diğer ortaklardan Salih Zeki Bey'e devredilmiştir ³⁶ .
Krom	Göcek Köyü Kurt Gedîği mevkii			Madenin, Silistrelî Mehmet Vasıf Efendi veresesi üzerinde bulunan 100 hisse üzerinden 50 hisselik imtiyaz hakkı 5 Eylül 1926 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla diğer ortaklardan Salih Zeki Bey'e devredilmiştir ³⁷ .
Manganez	Karaca Köyü	23 Mart 1918 tarihli ferman	Alman uyruklu Henry Goldberg ³⁸	Henry Goldberg'e madenle ilgili yapılan tebligatın yasaya uygun olmaması nedeniyle sözleşme ve şartname layihaları teati edilemediğinden imtiyaz hakkı hükümsüz sayılmıştır. Ancak sözleşme ve şartname layihalarının, madenin

³⁵ BCA, 30.18.01.01/22.57.2.

³⁶ BCA, 30.18.01.01/20.57.3.

³⁷ BCA, 30.18.01.01/20.57.7.

³⁸ BOA, MV, Def.249, no.53

12•TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

				mevkii ile ilgili haritaların incelenip uygun görülmesi üzerine 12 Ekim 1926 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile işletme hakkı yeniden Goldberg'e verilmiştir ³⁹ .
Krom	İplikçi Dağı		İtalyan uyruklu Alfred Bilyoti	Yasal süresi içinde sorumlu müdür atanmadığı gerekçesiyle imtiyaz hakkı feshedilen madenin imtiyazı, sorumlu müdür atanması üzerine 3 Kasım 1926 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla iade edilmiştir ⁴⁰ .
Krom	Fethiye Kazası'nın Sisambeli ve Bezkes köyleriyle, Köyceğiz Kazası'nın Kızılkaya ve Elçek köyleri	24 Temmuz 1910 tarihli ferman	İngiliz uyruklu Douglas Ernest Paterson	İşletme imtiyazı 7 Haziran 1920 tarihli kanunla iptal edilmiş ancak 26 Aralık 1926 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla yeniden onaylanmıştır ⁴¹ .
Krom	Üzümlü Köyü		Hocazade Mehmet Nazmi Efendi	Bu madene ilişkin sözleşme ve şartname layihalarıyla, mevki haritaları 12 Mayıs 1926 tarihinde Hazine-i Evrak Mümeyyizliği'nden Başvekâlet'e gönderilmiştir ⁴² .

³⁹ BCA, 30.18.01.01/21.63.6.

⁴⁰ BCA, 30.18.01.01/21.69.17.

⁴¹ BCA, 30.18.01.01/22.80.8

⁴² BCA, 30.10/176.214.1, Lef.1.2.3.4.

Krom	Kargı Çiftliği	2 Nisan 1920 tarihli ferman	Stanley Paterson	İşletme imtiyazı 7 Haziran 1920 tarihli kanunla hükümsüz kılınmış, ancak Ticaret Vekâletinin 5 Ocak 1927 tarih ve 67/1 sayılı tezkeresi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla yeniden onaylanmıştır ⁴³ .
Krom	Üzümlü Köyü	3 Aralık 1910 tarihli ferman	Stanley Paterson	İşletme imtiyazı 7 Haziran 1920 tarihli kanunla hükümsüz kılınmış, ancak Ticaret Vekâleti'nin 17 Ocak 1927 tarih ve 667/14 sayılı tezkeresi üzerine 23 Ocak 1927 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla yeniden onaylanmıştır ⁴⁴ . İşletme imtiyazı Stanley'de olan Çenger ve Üzümlü köyleriyle Kargı-Foça Çiftliklerindeki 3 kıta maden, 3 Ocak 1932 tarihinde Paterson ile Fethiye Şirket-i Madeniyesi Türk Anonim Şirketi arasında yapılan sözleşme gereğince tapu kayıtlarında tescil edilmiştir ⁴⁵ .
Krom	Kemikli ve Kargı mevkii	13 Haziran 1893 ve 19 Kasım 1910 tarihli fermanlar	Sarıcazade Şakir Cemal, Mehmet Abit Bey, Suat, Kamile, Jale ve Nimet Hanım	14 Parçadan oluşan madenin imtiyazı, yasal süresi içinde mesul müdür atanmadığı ve resmi ikametgâh gösterilmediği gerekçesiyle

⁴³ BCA, 30.18.01.01/22.81.19

⁴⁴ BCA, 30.18.01.01/22.85.12.

⁴⁵ BCA, 30.18.01.02/25.2.10.

14•TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

				feshedilmiştir. Ancak imtiyaz sahipleriyle varislerin fesih işleminin maden mültezimlerine tanınan itiraz süresinin sona ermeden yapıldığı gerekçesiyle itirazda bulunmaları üzerine konu Bakanlar Kurulu'nun 26 Ocak 1927 tarihli toplantısında incelenmiş ve imtiyaz iptalinin 3 aylık itiraz süresi dolmadan yapıldığının anlaşılması üzerine mazeretler kabul edilerek imtiyazların iadesine karar verilmiştir ⁴⁶ .
Manganez	Karaca Köyü Karaoluk mevkii	24 Şubat 1927 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla	Mehmet Hikmet Rahmi Bey ve ortakları ⁴⁷	
Manganez	Karacaören-Akseki köyü	24 Şubat 1927 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla	Mehmet Hikmet Rahmi Bey ve ortakları ⁴⁸	
Manganez	Mendos mevkii	24 Şubat 1927 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla	Mehmet Hikmet Rahmi Bey ve ortakları ⁴⁹	
Krom	Kargı ve Yanıklar Köyü			İşletme imtiyazının Salih Zeki Bey'e verilmesi için İktisat Vekilliği tarafından 26 Eylül 1926 tarihinde

⁴⁶ BCA, 30.18.01.01/22.87.4.

⁴⁷ BCA, 30.18.01.01/23.10.19.

⁴⁸ BCA, 30.18.01.01/23.11.1.

⁴⁹ BCA, 30.18.01.01/23.11.2.

				Başvekâlete yazı gönderilmiştir ⁵⁰ . 20 Eylül 1934 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla madenlerin işletme imtiyazı Salih Zeki Bey'e verilmiş ⁵¹ , madenlerin iskeleye yakınlığı nedeniyle 10 Kasım 1934 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla da üretimden %10 oranında vergi alınması kararlaştırılmıştır ⁵²
Krom	Fethiye Kargıfoça Köyü ve Köyceğiz Bezkese Köyü	11 Temmuz 1920 tarihli fermanla ⁵³	Civondelin, Sosile, Kent ve Donalt Paterson	6 kıtadan oluşan madenin 12 sehmi 18 Ocak 1931 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla Stanley Paterson'a devredilmiştir ⁵⁴ .
Krom	Çenger Köyü		Civondelin, Sosile, Kent ve Donalt Paterson	Madenin 10 sehmi 18 Mayıs 1931 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla Stanley Paterson'a devredilmiştir ⁵⁵ .
Krom	Eldirek ve Günlükbaşı köyleri	12 Temmuz 1931 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla	Zehra ve Sıdika Hanımlarla Salih Zeki Bey ⁵⁶	
Krom	Günlükbaşı Köyü	4 Kasım 1931 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla	Ahmet Kemal ve Salih Zeki Bey	Madenin iskeleye yakın olması nedeniyle üretim üzerinden %10 oranında

⁵⁰ BCA, 30.10/176.216.7.

⁵¹ BCA, 30.18.01.02/48.65.4

⁵² BCA, 30.18.01.02/49.76.12.

⁵³ BOA, *İ.DUİT*, Dos.29, no.15.

⁵⁴ BCA, 30.18.01.02/17.3.6.

⁵⁵ BCA, 30.18.01.02/19.30.12.

⁵⁶ BCA, 30.18.01.02/22.52.2.

16•TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

				vergi alınması kararlaştırılmıştır ⁵⁷ .
Manganez	Fethiye		Cenubi Anadolu Madenleri Şirketi	Alınmakta olan verginin oranı 31 Ocak 1932 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla düşürülmüştür ⁵⁸ .
Krom	Boynuz Köyü	23 Mart 1917 tarihli fermanla	Mustafa Efendi, Ruhiye ve Sıdika Hanım	Madenin 5 yıl süreyle Türk Krom Şirketiyle işletilmesine izin verilmesi teklifi 18 Eylül 1932 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla uygun görülmüştür ⁵⁹ .
Krom	Boynuz Köyü		Nazmi Bey	Madenin bütün hukukuyla Fethiye'de ikamet eden Salih Zeki Bey'e satılması talebi 14 Ocak 1933 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla uygun görülmüştür ⁶⁰ .
Krom	Kargı-Foça Köyü ve Eldirek Dağı	7 Mart 1934	Türk Krom Anonim Şirketi ⁶¹	Madenin iskeleye yakın olması nedeniyle 5 Nisan 1934 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla üretim üzerinden %10 oranında vergi alınması kararlaştırılmıştır ⁶² . Eldirek Köyü'ndeki madenin imtiyazı 2 Ağustos 1938 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla feshedilmiştir ⁶³ .

⁵⁷ BCA, 30.18.01.02/24.73.8.

⁵⁸ BCA, 30.18.01.02/25.9.4.

⁵⁹ BCA, 30.18.01.02/31.63.8.

⁶⁰ BCA, 30.18.01.02/33.5.15.

⁶¹ BCA, 30.18.01.02/43.13.8.

⁶² BCA, 30.18.01.02/43.19.12.

⁶³ BCA, 30.18.01.02/84.72.14.

Manganez	Akseki, Mendos Dağı, Çaldağ	27 Şubat 1927 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla	Manganez Türk Anonim Şirketi	3 parçadan oluşan manganez madenin imtiyazı 29 Ocak 1936 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla feshedilmiştir ⁶⁴ .
Krom	Boynuz Köyü			Madenin Hacı Mehmet mirasçısı Nazmi'de olan %28 sehmının Türk Krom Anonim Şirketi'ne devri 23 Mayıs 1938 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla uygun görülmüştür ⁶⁵ .
Manganez	Gökçeo vacık Köyü	16 Şubat 1913 tarihli fermanla	Anadolu Madenleri Türk Anonim Şirketi	11 Mart 1939 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla madenin imtiyazının feshi onaylanmıştır ⁶⁶ .

Köyceğiz Kazası

Madenin Cinsi	Madenin Yeri	İşletme İmtiyazı Tarihi	İşletme İmtiyazı Verilen Kişi ve Kuruluşlar	Madenle İlgili Açıklamalar
Krom	Sultaniye Köyü'ndeki Mihrişah Valide Sultan Vakfı'na ait Hamitli Çiftliği		Tatarzade Ahmet Fehmi Efendi	Araştırma ruhsatnamesi 14 Temmuz 1916 tarihinde Tatar zade Ahmet Fehmi Efendi'ye verilen maden, 8 Şubat 1921 tarihinde Amerika uyruklu Arnest Magnifico'ya devredilmiş, devir ve ferağ işlemi 15 Mart 1924 tarihinde onaylanmıştır ⁶⁷ .
Krom	Sultaniye Köyü		Mösyö Magnifico Veled-i Thomas	Madenin imtiyazı 12 Mayıs 1925 tarihli Bakanlar

⁶⁴ BCA, 30.18.01.02/61.7.17.

⁶⁵ BCA, 30.18.01.02/83.44.6.

⁶⁶ BCA, 30.18.01.02/86.22.11.

⁶⁷ BCA, 30.18.01.01/13.15.5; BCA, 30.18.01.01/9.21.20.

18•TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

				Kurulu kararıyla Amerika uyruklu Mösyö Rofoz Dolet Leyen'e devredilmiştir ⁶⁸ .
Krom	Sultaniye Köyü'ndeki Mihrişah Valide Sultan Vakfı'na ait Hamitli Çiftliği		Mösyö Magnifico Veled-i Thomas	Madenin imtiyazı 12 Mayıs 1925 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla Amerika uyruklu Mösyö Rofoz Dolet Leyen'e devredilmiştir ⁶⁹ .
Krom	Büyük Karaağaç Köyü Aksaz mevkii			6 Kasım 1917 tarihinde verilen araştırma ruhsatnamesi gereğince ortaya çıkarılan madenin işletme imtiyazı 28 Mart 1926 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla 100 hisse itibarıyla 50'şer hisse olarak Müteveffa Mustafa Zihni ve Ahmet Bey'in varislerine ihale olunmuştur ⁷⁰ .
Manganez	Elçek Köyü			Araştırma imtiyaz hakkı Hasip Nesim Bey'de bulunan madenin ruhsatname hukukunun 10 hissesi 22 Ekim 1930 tarihli Bakanlar Kurulu onayı ile Hüsniye Hanım'a devredilmiştir ⁷¹ .
Krom	Sultaniye Köyü		Amerika uyruklu Mösyö Rofoz	Maden işletilmediğinden 31 Ocak 1932 tarihli Bakanlar

⁶⁸ BCA, 30.18.01.01/13.15.3.

⁶⁹ BCA, 30.18.01.01/13.15.5.

⁷⁰ BCA, 30.18.01.01/18.22.11.

⁷¹ BCA, 30.18.01.02/14.70.3.

			Dolet Leyen	Kurulu kararıyla imtiyazı feshedilmiştir ⁷² .
Krom	Hamitli Çiftliği		Amerika uyruklu Mösyö Rofoz Dolet Leyen	Maden işletilmediğinden 24 Nisan 1932 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla imtiyazı feshedilmiştir ⁷³ .
Manganez	Bezkes Köyü	1 Mayıs 1932 tarihli Bakanlar Kurulu onayı	İzmir Eşrefpaşa İkiçeşmelik'te ikamet eden Hasip Nesimi Bey ⁷⁴ .	Madenin 100 hisse üzerinden 33'er hissesi 3 Şubat 1935 tarihli Bakanlar Kurulu onayı ile Tekirdağ mebusu Mahmut ve tüccardan Hilmi'ye satılmıştır ⁷⁵ . Bu madenden %1 oranında vergi alınmıştır ⁷⁶ . Nesimi Bey'in uhdesinde kalan kısmının işletme imtiyazı da 28 Mayıs 1938 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla feshedilmiştir ⁷⁷ .
Krom	Küçük Karaağaç Köyü Kazandere Mevkii	25 Mayıs 1935 tarihli Bakanlar Kurulu onayı	İfaket ve Fırıncı oğlu Ali ⁷⁸ .	6 Kasım 1935 tarihli Bakanlar Kurulu onayı ile madenin, tüm hukuk ve taahhütleriyle idare merkezi Galata'da bulunan Türk Krom Şirketi'ne satılması uygun görülmüştür ⁷⁹ .
Krom	Büyük Karaağaç			27 Mayıs 1935 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla

⁷² BCA, 30.18.01.02/25.7.17.

⁷³ BCA, 30.18.01.02/27.28.6.

⁷⁴ BCA, 30.18.01.02/28.35.13.

⁷⁵ BCA, 30.18.01.02/51.8.7.

⁷⁶ BCA, 30.18.01.02/30.55.4.

⁷⁷ BCA, 30.18.01.02/83.47.7.

⁷⁸ BCA, 30.18.01.02/55.42.19.

⁷⁹ BCA, 30.18.01.02/59.83.1.

20•TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

	Köyü			işletme imtiyazı bozulmuştur ⁸⁰ .
Krom	Bezkeşe Köyü			Selâhi ve arkadaşları tarafından çıkarılmakta olan madenden 2 Eylül 1937 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla %10 oranında vergi alınması kararlaştırılmıştır ⁸¹ .
Krom	Bezkeşe Köyü	2 Kasım 1937 tarihli Bakanlar Kurulu onayı	Nesim Tarık, Salih ve madenci Cemal ⁸² .	

Milas Kazası

Madenin Cinsi	Madenin Yeri	İşletme İmtiyazı Tarihi	İşletme İmtiyazı Verilen Kişi ve Kuruluşlar	Madenle İlgili Açıklamalar
Zımpara	Şeyh Köyü	14 Kasım 1920	Albert Yaka	Madenin işletme imtiyazı 3 Haziran 1924 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla hükümsüz kılınmıştır ⁸³ .
Zımpara	Ören Nahiyesi Kalem Köyü			18 Haziran 1919 tarihli ruhsatname ile maden araştırma izni alan İhtiyat Mülazım-ı Sanisi Mehmet Emin Efendi'nin Milli Mücadeleye katılması ve maden bölgesinin savaş mıntıkası olması nedeniyle maden araştırması yapamaması üzerine ruhsatnamenin yenilenmesi

⁸⁰ BCA, 30.18.01.02/55.43.3.

⁸¹ BCA, 30.18.01.02/78.76.6.

⁸² BCA, 30.18.01.02/79.90.13.

⁸³ BCA, 30.18.01.01/9.21.13.

				söz konusu olmuş, Bakanlar Kurulu ilgilinin talebini 12 Mayıs 1925 tarihinde uygun görerek arama izninin 1 yıl uzatılmasını kararlaştırmıştır ⁸⁴ .
Zımpara	Şeyh Köyü	13 Kasım 1920 tarihli fermanla	Nesim Tarik %25 hisse Salamon Tarik %25 hisse Mazalto Hanım 4 sehim	Nesim'e ait hissenin 6'sı, Salamon'a ait hissenin 8'i, Mazalto Hanım'a ait hisselerin tamamı Bakanlar Kurulu'nun 6 Mayıs 1925 tarihli onayı ile Yusuf Tarik'e devredilmiştir ⁸⁵ .
Demir zımpara	Sakarkaya, Sodra, Karaoğlan köyleri	26 Ocak 1918 ve 4 Şubat 1918 tarihli imtiyaznamelerle	Umur-u Ticariyye ve Sınaiyye ve Milliye Türk Anonim Şirketi	Madene, yasal süresi içinde sorumlu müdür ve genel müdür atanmadığı gerekçesiyle imtiyaz hakkı 1925 yılında feshedilmiştir. Şirket adına İtalyan uyruklu Alberto Geşige tarafından 5 Aralık 1925 tarihinde Başvekâlete gönderilen mektupta İzmir Bahariye Caddesi'nde ikamet eden Salih Sarım Efendi'nin genel müdür, Milas'ta ikamet eden Muammer Efendi'nin de sorumlu müdür atandığı, madenlerin işletilmesi için Avrupa'dan alet-i edevat getirildiği, fesih kararının mağduriyet yaratacağı belirtilmiş ise de ilgili atamaların yasal sürenin

⁸⁴ BCA, 30.18.01.01/13.16.7.

⁸⁵ BCA, 30.18.01.01/13.28.4; BCA, 30.18.01.01/13.28.5.

22•TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

				<p>dolmasından 1 ay sonra yapılmış olması gerekçe gösterilerek itirazı kabul edilmemiştir⁸⁶.</p> <p>Aynı şirket, Milas'ın Tuzabad, Mersenet, Bafa, Danişment, Kurudere, Eğridere, Tuzovası, Bucak, Burnak sınırları içinde kalan bölgedeki zımpara, demir, manganez, bakır, simli kurşun ve çinko madenlerinin araştırılması iznini almış ve uhdesine ihale edilmesi talebinde bulunmuştur⁸⁷.</p>
Zımpara	Şeyh Köyü	17 Haziran 1916 ve 14 Kasım 1920 tarihli fermanlarla	Madam Stella, Jozef, Nesim ve Alber Tarik	İki kitadan oluşan madenin Madam Stella'ya ait olan altışar sehminin tüm hukuk, menfaat ve görevleriyle eşit olarak diğer hissedarlara satılması ve ferağ işlemi yapılması talebi 20 Ekim 1936 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla uygun görülmüştür ⁸⁸ .
Zımpara	Milas Kazası Kozağaç Köyü		Abdurrahman ve arkadaşları	21 Temmuz 1937 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla madenden %20 oranında vergi alınması kararlaştırılmıştır ⁸⁹ .
Zımpara	Tuzabad Köyü	7 Mayıs 1912 tarihli fermanla	Alber Yaşova	Madenin, 1 Aralık 1937 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla İzmir'de ikamet

⁸⁶ BCA, 30.10/176.217.3, Lef.1-6.

⁸⁷ BCA, 30.10/176.217.3, Lef.3.

⁸⁸ BCA, 30.18.01.02/69.83.15.

⁸⁹ BCA, 30.18.01.02/77.67.7.

				eden Türk vatandaşı Mişel Abuaf'a devri uygun görülmüştür ⁹⁰ .
Bakır	Bozalan Köyü	18 Şubat 1931 tarihli kararname	Hayım Leon ve Yakober	Madenin işletme imtiyazı 29 Temmuz 1938 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla feshedilmiştir ⁹¹ .
Demir zımpara	Sakarkaya, Sudere, Karaoğlan köyleri	26 Ocak 1918 ve 4 Şubat 1918 tarihli fermanlarla	Umur-u Ticariyye, Sınaiyye ve Maliye Türk Anonim Şirketi	Madenin işletme imtiyazı 19 Ağustos 1938 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla feshedilmiştir ⁹² .
Zımpara	Kayabaşı Köyü		Rişar j Abot, Norber Amede Lonner, Herbert Vitol	16 Eylül 1938 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla madenin işletme imtiyazının Abot Limited Şirketi'ne devri uygun görülmüştür ⁹³ .
Zımpara	Milas Kazası Kozağaç Köyü	2/7954 sayılı Bakanlar Kurulu kararnamesi	Milas'ın Hayıtlı Mahallesi'nden Abdurrahman, Ölü kitapçı Hafız Emin veresesi Zehra, Ayşe, Mehmet Lütfullah ve Ali Ulvi	Madenin işletme imtiyazı 30 Ekim 1939 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla feshedilmiştir ⁹⁴ .

⁹⁰ BCA, 30.18.01.02/80.97.8.

⁹¹ BCA, 30.18.01.02/84.71.3.

⁹² BCA, 30.18.01.02/84.76.3.

⁹³ BCA, 30.18.01.02/84.84.1.

⁹⁴ BCA, 30.18.01.02/89.113.20.

Muğla Kazası

Madenin Cinsi	Madenin Yeri	İşletme İmtiyazı Tarihi	İşletme İmtiyazı Verilen Kişi ve Kuruluşlar	Madenle İlgili Açıklamalar
Zımpara	Bozüyük Nahiyesi Kozagaç Köyü	22 Temmuz 1878 tarihli ferman	İngiliz uyruklu Edgar Veled-i James Vitol	Madenin %80'lik hissesine sahip varis, Edgar Vitol Veled-i Edgar James Vitol'in, madenin işletme imtiyazının Alman uyruklu Amede Norber Luhez'e devredilmesi talebi 28 Şubat 1924 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla ⁹⁵ , %20'lik hisseye sahip olan diğer varislerin, hisselerinin tamamının Amerika uyruklu maden mühendisi Arnest Amanifko'ya devredilmesi istekleri de 22 Aralık 1924 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla uygun görülmüştür ⁹⁶
Zımpara	Bozüyük Nahiyesi Nebi Köyü	30.11.1897 tarihli ferman	Edgar James Vitol varisleri	Madenin işletme imtiyazı 22 Aralık 1924 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla İngiliz uyruklu Herbert Vitol Veled-i Herbert Oktavyus'a devredilmiştir ⁹⁷ .
Zımpara	Bozüyük Nahiyesi Nebi Köyü	14 Haziran 1909 tarihli ferman	İngiliz uyruklu Müteveffa Edgar Veled-i James Vitol vereseşi	Maden, varislerin isteği üzerine 22 Aralık 1924 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla İngiliz uyruklu Herbert James Vitol Veled-i Herbert Oktavyus'a devredilmiştir ⁹⁸ . Ancak bu madenin, damarlarının zayıf olması, sahile uzaklığı ve nakliye masrafının fazla olması nedeniyle işletilmesine imkân olmadığından imtiyaz sahibinin isteği üzerine 5 Eylül 1926 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla imtiyazı feshedilmiştir ⁹⁹ .
Zımpara	Bozüyük Nahiyesi Kozagaç Köyü	22 Temmuz 1878 tarihli ferman	İngiliz uyruklu Edgar Vitol varislerinden zevce Madam Mari, oğullar	Maden, 100 hisse üzerinden 20 hissenin işletme imtiyazına sahip olan varislerin isteği üzerine 22 Kasım 1924 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla İzmir'de ikamet

⁹⁵ BCA, 30.18.01.01/12.66.4.

⁹⁶ BCA, 30.18.01.01/11.51.8.

⁹⁷ BCA, 30.18.01.01/11.51.9.

⁹⁸ BCA, 30.18.01.01/11.51.6.

⁹⁹ BCA, 30.18.01.01/20.58.4.

			Edgar, Albert, Golt Frey Edgar, Walter, kızları Alis, Raçel ve Jasis	eden maden mültezimi Mösyö James Herbert ve Oktavyus Vitol'e devr ve ferağ olunmuştur ¹⁰⁰ .
Zımpara	Merkez Kozağaç Köyü	27 Aralık 1937 tarihli Bakanlar Kurulu kararı		Madenin 100 hisse üzerinden 50 hissesinin Abdurrahman'a, diğer 50 hissesinin de 16 sehim üzerinden dördünün ölü Emin karısı Raziye'ye, üçerden 12 sehminin de çocukları Zehra, Ayşe, Mehmet Lütfullah ve Ali Ulvi'ye ihalesi uygun görülmüştür ¹⁰¹ .
Zımpara	Merkez Elmacı, Mesken Kadıköyü, Kozağaç, Şeref Eğridağ Köyleri			İmtiyaz hakkı Rişar J. Abot, Norber Amede Lonner ve Herbert Vitol'de olan madenlerin Abot Limited Şirketi'ne devri 16 Eylül 1938 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla uygun görülmüştür ¹⁰²
Zımpara	Merkez Nebi Köyü			Devren Herbert Vitol'e ihale edilmiş olan madenin imtiyazı 13 Ocak 1939 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla feshedilmiştir ¹⁰³

İktisat Vekâleti Maadin Umum Müdürlüğü tarafından Başvekâlet'e yapılan maden işletme imtiyazı iptal başvurularının nedenlerinin, genellikle yasal süresi içinde üretime başlanamaması, yetkili makamlara sunulması gereken gerekli harita ve fen raporlarının zamanında hazırlanıp takdim edilememesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Başvekâlet tarafından verilen imtiyaz feshi kararlarının iptali için maden işletmecileri tarafından Şura-yı Devlet'e başvurulmuş, Şura-yı Devlet, her iki tarafın iddia, savunma ve ilgili dokümanlarını inceleyerek fesih talebini onaylamış veya reddetmiştir.

İktisat Vekâleti Maadin Umum Müdürlüğü tarafından 8 Nisan 1937 tarihinde Eldirek-Günlükbaşı, Basralık, Karakum ve Kurtgediği madenlerinin İmtiyaz sahibi Salih Zeki Pekin'in vekili Emin Ağa oğlu Şükrü ve krom madenleri mesul müdürü Hüseyin Avni'ye gönderilen yazılarda 23.11.1924, 23.12.1926 ve 12.7.1931 tarihli karamamelerle 2818 sayılı yasanın 4. maddesine

¹⁰⁰ BCA, 30.18.01.01/21.73.1.

¹⁰¹ BCA, 30.18.01.01/81.108.2.

¹⁰² BCA, 30.18.01.01/84.84.1.

¹⁰³ BCA, 30.18.01.01/85.115.1.

uygun olarak verilmiş olan imtiyazların Maadin Nizamnamesinin 59. maddesine uygun hareket edilmediği gerekçesiyle feshinin Başvekâlet'e arz edildiği bildirilmiştir¹⁰⁴.

Salih Zeki tarafından 18 Temmuz 1937 tarihinde Şura-yı Devlet Başkanlığı'na gönderilen itiraz dilekçesinde, imtiyazlarının 59. madde kapsamında olmayıp 2818 sayılı yasanın yayınlandığı tarihte yürürlükte olan imtiyazlardan ve ilgili yasanın 4. maddesinin ikinci fıkrasındaki hükümde belirtilen imalata başlanılmış madenlerden olduğunu, 59. maddenin, madenin teslim tarihinden itibaren bir buçuk yıl içinde yapılacak muamelelerle ilgili bulunduğunu, yani madenlerin işletilmesi için oluşturulacak tesislerin kurulmasını, yapılacak hazırlıkları, tesislerle, yapılacak diğer işlerin bitiş zamanını, mal olacağı tahmini değeri, tesisat işleri tamamlandıktan sonra istihdam edilecek günlük ortalama işçi sayısını, çıkarılacak ve taşınacak maden cevherlerinin miktarından ibaret olan normal işletme esaslarının asgari sınırlarını, çıkarılacak maden cevherlerinin göreceği işlemleri içeren tesisat ve işletme fen raporu ve haritalar verilmesini öngördüğünü, oysa imtiyazını aldığı madenlerde üretim başlamış olduğundan sadece bir fen raporu vermekle yükümlü bulunduğunu beyan etmiştir. Hatta itirazında madenler için toplam 29830 liralık yatırım yaptığını, 1934 ve 1935 yıllarında 591 ton maden ihraç edildiğini, Fethiye Şirket-i Madeniyesi mühendisi Kudret Bey tarafından hazırlanan fen raporunu İktisat Vekâlet'ine takdim ettiğini, söz konusu şirketle birlikte bir limitet şirket kurmayı kararlaştırdığını, her şeyini bu uğurda feda ettiğini, kendisinin ve çocuklarının istikbalinin bu madenlerde olduğunu, kararın iptal edilmemesi durumunda ağır bir şekilde mağdur olacağını, bu nedenlerle Cumhuriyet hükümetinin adalet prensiplerine uygun olmayan durumun, kanun hükümleri dairesinde incelenerek madenler üzerindeki hukukunun korunmasına karar verilmesini talep etmiştir¹⁰⁵. Fethiye Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı 1. sınıf tüccar olan Salih Zeki Pekin, itiraz dilekçesinde iltizamında bulunan krom madenleri için 16 Haziran 1937 tarihine kadar maden araştırma ve hafriyat masrafı olarak 25.395 lira sarf ettiğini de belirttikten sonra madenlerden sevk edilen cevher miktarıyla ödediği vergileri gösteren birer cetvel de sunmuştur. Cetvellerde yer alan bilgiler şöyledir¹⁰⁶:

---

¹⁰⁴ BCA, 30.10/176.214.11, Lef.4-5.

¹⁰⁵ BCA, 30.10/176.214.11, Lef.6.

¹⁰⁶ BCA, 30.10/176.214.11, Lef.1-3.

Salih Zeki Bey'in İmtiyazında Bulunan Fethiye'deki Krom Madenlerinden Sevk ve İmrar Edilen Cevheri Gösterir Cetvel

Tarih	Gittiği Yer	Vapurun İsmi	Sancağı	İmtiyazın İsmi	Miktar (Ton)	Resmi-Nisbi Lira-Kuruş
29.11.1928	Dunkerkerk	Galata	_____	Kurt Gedığı	400	720,80
				Eldirek-Günlükbaşı	140	252,28
20.1.1934	İngiltere	Bandirya	İngiliz	Basralık-Karakum	400	525,76
21.1.1934	İngiltere	Bandirya	İngiliz	Kurtgediği	100	131,44
9.12.1935	Anvers	Juno	Alman	Kurtgediği	91	84,88
Toplam					1131	1.715,16

Salih Zeki Bey'in Uhdesinde Bulunan 4 Kıta Maden İçin Sandığa Ödediği Vergi Miktarını Gösterir Cetvel

Yıl	Eldirek-Günlükbaşı İmtiyazı Lira-Kuruş	Basralık İmtiyazı Lira-Kuruş	Karakum İmtiyazı Lira-Kuruş	Kurtgediği İmtiyazı Lira-Kuruş	Yekûn Lira-Kuruş
1929		116,71	80,67	75,90	273,28
1930		116,71	80,67	75,90	273,28
1931		116,71	80,67	75,90	273,28
1932	5,00	116,71	80,67	75,90	273,28
1933	51,52	116,71	80,67	75,90	324,80
1934	51,52	116,71	80,67	75,90	324,80
1935	51,52	116,71	80,67	75,90	324,80
1936	51,52	116,71	80,67	75,90	324,80
1937	51,52	116,71	80,67	75,90	324,80
Toplam	262,50	1050,39	726,03	683,10	2.722,12

Başvuruyu inceleyen Şura-yı Devlet Maliye ve Nafia Dairesi, maden mülteziminin yasal süresi içinde fen raporunu verdiği, rapor ve ekindeki haritaların değiştirilmiş 59. maddenin A bendinde yazılı esaslar dikkate alınarak düzenlendiğine dikkati çekerek, teferruata ait eksikler var ise mültezimin mağduriyetine mahal vermeden 59. madde gereğince gerektiğinde mültezim hesabına mahallinde tetkikat yaptırılarak kendisinden tamamlayıcı izahat alındıktan sonra görülen eksiklerin ıslah ve ikmal ettirilmesi, bundan sonra yasanın koyduğu yükümlülükler yerine getirilmez ise fesih müeyyidesinin uygulanmasının gerektiği şeklinde mütalaada bulunmuş, başkanlığa, bu şekilde muamele yapılmadan, önemli bir sermaye konularak müteşebbis sıfatı göstermiş ve madenleri normal bir faaliyete getirmek için yasal vesikaları vermiş bir mültezimin uhdesindeki imtiyazların feshi yönüne gidilmesinin uygun olmayacağı görüşünü bildirmiştir¹⁰⁷. Maliye ve Nâfia

¹⁰⁷ BCA, 30.10/176.214.11, Lef.7.

Dairesi'nin 26.10.1938 tarih ve 66/84 sayılı mazbatadaki mütalaasını değerlendiren Şûra-yı Devlet Başkanlığı oybirliği ile mütalaanın uygun olduğuna karar vermiştir¹⁰⁸.

Üretim yapılmadığı gerekçesiyle, İktisat Vekâleti tarafından imtiyaz feshi talebinde bulunulup Şûra-yı Devlet tarafından fesih işlemi onaylanan maden işletmesiyle ilgili bir örnek ise Alfred Bilyoti'ye ait krom madenidir. İktisat Vekâleti tarafından Başvekâlete gönderilen 13 Ekim 1938 tarihli yazıda, Şubat 1882 tarihli fermanla devren İtalyan uyruklu Alfred Bilyoti'ye ihale edilen Fethiye kazası İplikçidağ mevkiindeki krom madeninde yıllardan beri üretim yapılmayarak terk edildiği gerekçesiyle imtiyazının feshedilmesi isteğinde bulunulmuştur. Başvekâlet tarafından 14 Ekim 1938 tarihinde Şûra-yı Devlet Başkanlığı'ndan görüş istenmiş¹⁰⁹, Maliye ve Nafia Dairesi de madenin yıllardır terk edilmiş olduğu, 2818 sayılı kanunun 4. maddesinin ikinci fıkrası gereğince verilmesi gereken raporun verilmediği, fesih kararının ve feshe 60 gün içinde itiraz edilmesi gerektiğine ilişkin tebliğin, madenin mesul müdürünün istifa etmiş olması, mülteziminin de ikametgâhının bilinmemesi nedeniyle Resmi Gazetede ve vilayet gazetesinde birer kez ilan edildiği, bu nedenle söz konusu madene ait imtiyazın feshi hususunda açıklanan nedenlerin geçerli ve kanun hükümlerine uygun olduğu, yapılan ilana rağmen mültezimin usulen bir başvurusunun bulunmadığı gerekçesiyle oybirliği ile feshin uygun olduğuna ilişkin mütalaada bulunmuştur¹¹⁰.

Mültezimin, fen raporunun hazırlanıp takdim edildiği, madene, Vekâlet tarafından bir mühendis gönderilerek yerinde tetkikat yapılmadığı ve kendisinden tamamlayıcı izahat alınmadığı, işletme fen raporu ve teferruatının incelemeye tabi tutulmayıp 4 ay içinde kendisine iade edilmediği gerekçesiyle 19 Kasım 1938 tarihinde Şûra-yı Devlet Başkanlığı'na gönderdiği itiraz dilekçesi¹¹¹ haklı bulunmamış ve başkanlık oybirliği ile dairenin mütalaası doğrultusunda İplikçidağ mevkiindeki krom madeninin imtiyazının feshine karar vermiştir¹¹². Bakanlar Kurulu da 6 Ocak 1939 tarihinde fesih muamelesini onaylamıştır¹¹³.

Maden işletmelerinde tespit edilen usulsüzlük ve sahtekârlıklara karşı da gerekli hukuki takibat yapılmıştır. Fethiye'de hazineye ait krom madeni

---

¹⁰⁸ BCA, 30.10/176.214.11, Lef.11-14.

¹⁰⁹ BCA, 30.10/176.214.11, Lef.9-10.

¹¹⁰ BCA, 30.10/176.214.11, Lef.4.

¹¹¹ BCA, 30.10/176.214.11, Lef.25.

¹¹² BCA, 30.10/176.214.11, Lef.8.

¹¹³ BCA, 30.18.01.02/85.113.18.

ocaklarından cevher çıkardığı ve daha önce çıkarılmış stoklardan iyisini alarak yerlerine kötü derecedeki kromları koyduğu gerekçesiyle 21 Mart 1938 tarihinde Fethiye Türk Anonim Şirket-i Madeniyesi hakkında 104.000 liralık tazminat davası açılmıştır. Denizli’de hazine vekili olarak görev yapan avukat Kemal İğbar da, 3.000 liralık avukatlık ücretinin yarısı peşin olarak mahkeme masrafları tertibinden, kalanı da hazine lehine hüküm elde ettiği miktar oranında ödenmek, her duruşma için yol masrafı verilmek, ikamet ve seyahat yevmiesi ödenmemek üzere davayı takip etmekle görevlendirilmiştir¹¹⁴.

SONUÇ

İnsanoğlunun yaşam kalitesinin yükselmesine sağladığı katkı nedeniyle ekonomik ve stratejik öneme sahip olan madenler, ülkelerin ekonomi politikalarında da sektörel bazda yüksek bir oranla yer almıştır. Ülkemizde de madencilik Osmanlı’dan Cumhuriyet’e katma değeri gittikçe artan, işletilmesi için gerekli olan her türlü hukuki, teknik, ekonomik teşvik ve kolaylık gösterilmesi gereken bir sektör olarak görülmüştür.

Osmanlıdan devralınan madencilik hukuku Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren değiştirilmeye başlanmış, kapitülasyon anlayışından kalan gelenek ve uygulamaları çağrıştıracak tüm izler hızla silinmeye çalışılmıştır. Millileştirme ile amaçlanan madenciliğin yabancı sermayeye kapatılması politikasından umulan yararın sağlanamaması, alınan kararın yeniden gözden geçirilmesini gündeme getirmiş olsa da uygulanan denetim, üretimi teşvik ve vergilendirme politikalarıyla sektörün ulusal ekonomiye sağladığı katkı hissedilir düzeyde artmıştır.

Madencilikle ilgili olarak izlenen teşvik, yatırım, denetim ve vergi muafiyeti politikalarına rağmen Osmanlı’dan devralınan kazanılmış maden haklarının alışverişi geleneğinin Cumhuriyet döneminde de devam ettiği görülmüştür. Maden işletme hakkını yüksek bir fiyatla 2. ve 3. kişilere devretme uygulaması Muğla bölgesindeki madenler için de geçerliliğini sürdürmüştür. Uygulama, işletmenin tamamının veya hisselerinin bir kısmının devri şeklinde gerçekleşmiştir. Yasaya uygun olmayan devir ve ferağ işlemlerine Bakanlar Kurulu tarafından onay verilmemiş, uygun görülenlerden de gerekli harç, resm ve hisse alınmıştır.

Muğla’daki maden işletmelerinden iskelelere yakın olanlarından Bakanlar Kurulu kararıyla ayrıca üretim üzerinden %10’luk bir vergi daha alınmıştır. Ulusal çıkarlara ve yasalara uygun davranmayan, yasal süresi içinde mazeretsiz

---

¹¹⁴ BCA, 30.18.01.02/82.22.3.

yönetici ikametgâh adresini bildirmeyen ve üretme başlamayan işletmelerin ruhsatları iptal edilmiştir. İmtiyaz sahipleri Milli Mücadele'ye katılan veya işletme sahaları savaş muntıkası olan madenlerin ruhsatları mazeretleri sona erdiğinde tekrar yenilenmiştir. Milli Mücadele döneminde madenini terk edip geri dönmeyenlerin imtiyazları da iptal edilmiştir. İşletme sahiplerinin, madenin damarlarının zayıflığı, sahile uzaklığı ve nakliye masrafının fazlalığı gerekçesiyle imtiyaz feshi istekleri de Bakanlar Kurulu tarafından uygun görülmüştür.

Atatürk döneminde Muğla'da üretilen yaklaşık 15 çeşit madenden günümüzde ancak krom, (Fethiye-Köyceğiz), olivin, (Köyceğiz) zımpara, feldispat, boksit (Milas-Yatağan), mermer, linyit ve grafit (Yatağan) işletilebilmektedir. Ekonomik olmadığı gerekçesiyle birçok işletme sahası kapatılmıştır. Gerekli mali destek ve teşvikin sağlanması durumunda çeşitliliğin ve üretim miktarının artması mümkün görünmektedir.

KAYNAKLAR

A. Arşivler

1. BOA, (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)
İ.DUİT, (İrade Dosya Usulü) Dos.24, no.17.
İ.DUİT, Dos.29, no.15.
MV, Meclis-i Vükelâ Mazbataları, Def.227, no.236.
MV, Def.249, no.53
MV, Def.247, no.14.
2. BCA, (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)
30.18.01 (Bakanlar Kurulu Kararları 1920-1975)
30.10 (Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü Evrakı 1920-1951)
BCA, 30.18.01.01/13.15.5.
BCA, 30.18.01.02/22.54.6.
BCA, 30.18.01.01/12.66.44.
BCA, 30.10/176.214.11, Lef.9.
BCA, 30.18.01/17.89.13.
BCA, 30.18.01/21.66.7.
BCA, 30.18.01/21.70.10.
BCA, 30.18.01.01/5.22.3.
BCA, 30.18.01.01/9.14.7.
BCA, 30.18.01.01/9.17.8.
BCA, 30.18.01.01/9.17.9.
BCA, 30.18.01.01/9.21.20.
BCA, 30.18.01.01/10.31.4.
BCA, 30.18.01.01/13.15.6.
BCA, 30.18.01.01/16.76.2.
BCA, 30.18.01.01/16.76.4.
BCA, 30.18.01.01/17.86.13.
BCA, 30.18.01.01/17.86.10.
BCA, 30.18.01.01/20.32.12.
BCA, 30.18.01.01/22.57.2.
BCA, 30.18.01.01/20.57.3.
BCA, 30.18.01.01/20.57.7.
BCA, 30.18.01.01/21.63.6.
BCA, 30.18.01.01/21.69.17.
BCA, 30.18.01.01/22.80.8
BCA, 30.10/176.214.1, Lef.1.2.3.4.
BCA, 30.18.01.01/22.81.19
BCA, 30.18.01.01/22.85.12.
BCA, 30.18.01.02/25.2.10.
BCA, 30.18.01.01/22.87.4.
BCA, 30.18.01.01/23.10.19.

32•TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

BCA, 30.18.01.01/23.11.1.
BCA, 30.18.01.01/23.11.2.
BCA, 30.10/176.216.7.
BCA, 30.18.01.02/48.65.4
BCA, 30.18.01.02/49.76.12.
BCA, 30.18.01.02/17.3.6.
BCA, 30.18.01.02/19.30.12.
BCA, 30.18.01.02/22.52.2.
BCA, 30.18.01.02/24.73.8.
BCA, 30.18.01.02/25.9.4.
BCA, 30.18.01.02/31.63.8.
BCA, 30.18.01.02/33.5.15.
BCA, 30.18.01.02/43.13.8.
BCA, 30.18.01.02/43.19.12.
BCA, 30.18.01.02/84.72.14.
BCA, 30.18.01.02/61.7.17.
BCA, 30.18.01.02/83.44.6.
BCA, 30.18.01.02/86.22.11.
BCA, 30.18.01.01/13.15.5.
BCA, 30.18.01.01/9.21.20.
BCA, 30.18.01.01/13.15.3.
BCA, 30.18.01.01/13.15.5.
BCA, 30.18.01.01/18.22.11.
BCA, 30.18.01.02/14.70.3.
BCA, 30.18.01.02/25.7.17.
BCA, 30.18.01.02/27.28.6.
BCA, 30.18.01.02/28.35.13.
BCA, 30.18.01.02/51.8.7.
BCA, 30.18.01.02/30.55.4.
BCA, 30.18.01.02/83.47.7.
BCA, 30.18.01.02/55.42.19.
BCA, 30.18.01.02/59.83.1.
BCA, 30.18.01.02/55.43.3.
BCA, 30.18.01.02/78.76.6.
BCA, 30.18.01.02/79.90.13.
BCA, 30.18.01.01/9.21.13.
BCA, 30.18.01.01/13.16.7.
BCA, 30.18.01.01/13.28.4.
BCA, 30.18.01.01/13.28.5.
BCA, 30.10/176.217.3, Lef.1-6.
BCA, 30.18.01.02/69.83.15.
BCA, 30.18.01.02/77.67.7.
BCA, 30.18.01.02/80.97.8.
BCA, 30.18.01.02/84.71.3.

- BCA, 30.18.01.02/84.76.3.
 BCA, 30.18.01.02/84.84.1.
 BCA, 30.18.01.02/89.113.20.
 BCA, 30.18.01.01/12.66.4.
 BCA, 30.18.01.01/11.51.8.
 BCA, 30.18.01.01/11.51.9.
 BCA, 30.18.01.01/11.51.6.
 BCA, 30.18.01.01/20.58.4.
 BCA, 30.18.01.01/21.73.1.
 BCA, 30.18.01.01/81.108.2.
 BCA, 30.18.01.01/84.84.1.
 BCA, 30.18.01.01/85.115.1.
 BCA, 30.10/176.214.11, Lef.4-5.
 BCA, 30.10/176.214.11, Lef.6.
 BCA, 30.10/176.214.11, Lef.1-3.
 BCA, 30.10/176.214.11, Lef.7.
 BCA, 30.10/176.214.11, Lef.11-14.
 BCA, 30.10/176.214.11, Lef.9-10.
 BCA, 30.10/176.214.11, Lef.25.
 BCA, 30.10/176.214.11, Lef.8.
 BCA, 30.18.01.02/85.113.18.
 BCA, 30.18.01.02/82.22.3.

B. Kitaplar ve Makaleler

- BAYKARA, Arzu; "XIX. Yüzyılda Fethiye Kazasındaki Krom Madenleri ve İşletme İmtiyazları", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXV, Sayı, 1, (Temmuz-2010), ss.77-100.
- _____; "Chromium Mines in Köyceğiz And Mine Operation Grants In 19 th And 20th Centuries", *Dunlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Aralık 2011), Sayı, 31, ss.69-83.
- ELDEM, Vedat; *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994.
- İLERİ, Turgut; "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye'de Madencilik Genel Durumu ve Atatürk'ün Madencilikle İlgili Düşünceleri", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C.19, No.1, (Ocak 2011), ss.287-296.
- KARTALKANAT, Ahmet; "Osmanlıda Madencilikle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Madencilik Politikası", *Jeoloji Mühendisliği*, Sayı, 36, (Mayıs 1990), ss.65-71.
- _____; "Cumhuriyet Döneminde Madencilüğümüzün Gelişimi ve Türkiye Madencilik Politikası", *Jeoloji Mühendisliği*, Sayı, 38, (Mayıs 1991), ss.51-67.
- KESKİN, Özkan; "Osmanlı Devleti'nde Maden Hukukunun Tekâmülü (1861-1906)" *OTAM*, Sayı, 29, (Bahar 2011), ss.125-147.
- Menteşe (Muğla) Sancağı'nın Zirai ve Coğrafi Durumu (1915 Yılına Ait Liva Ziraat Memuru Ali Rıza Bey'in Raporu)*, Hazırlayan: Bayram Akça, Muğla, 2010.

34•TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

- Muğla Sıhhiye Müdürü Doktor Esad, *Türkiye'nin Sıhhi-İçtimai Coğrafyası Muğla (Menteşe) Sancağı*, Hazırlayanlar: Bayram Akça ve Erdoğan Keleş, Muğla 2012.
- MUTAF, Abdülmecit; "Tanzimat Döneminde Osmanlı Maden İşletmeciliği Prosedürü", *History Studies*, Volume 2/2, 2010, ss.293-303.
- ÖKÇÜN, Gündüz; "XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Maden Üretiminde Türk, Azınlık ve Yabancı Payları", *Abadan'a Armağan*, Ankara, 1969, ss. 803-892.
- TIZLAK, Fahrettin; "Osmanlı Devleti'nde Madencilik", *Osmanlı*, C.3, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, ss.312-326.
- TOKGÖZ, Erdinç; *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914-2004)*, Ankara, 2004.
- <http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d03/c012/tbmm03012071ss0197.pdf>.